

Реалізація компетентнісного підходу в процесі навчання сучасного усного перекладача

Л. О. Гончаренко

Чорноморський національний університет ім. П.Могили, м.Миколаїв, Україна
Corresponding author. E-mail: stotskaya07@rambler.ru

Paper received 24.08.18; Accepted for publication 29.08.18.

<https://doi.org/10.31174/SEND-Ph2018-177VI52-04>

Анотація. зростаюча потреба у спілкуванні та співпраці між країнами та народами з різними мовами та культурними традиціями, вимагає суттєвих новацій у реалізації перекладацьких стратегій у вищій школі. Стрімкі зміни, що відбуваються в українському суспільстві, осучаснення освітньої системи, досягнення в галузі теорії та практики навчання іноземних мов та перекладу ставлять українську вищу школу перед необхідністю оновлення змісту та методів навчання. Актуальною постає проблема підготовки перекладачів, яка вимагає не тільки модернізації вітчизняної системи освіти, а й розробки нових освітніх підходів у ній.

Ключові слова: компетентнісний підхід, освітня система, перекладач, практика перекладу

У системі зовнішньополітичних пріоритетів України євроінтеграція посідає особливе місце. Для України європейська інтеграція – це шлях модернізації економіки, подолання технологічної відсталості, залучення іноземних інвестицій і новітніх технологій, створення нових робочих місць, підвищення конкурентоспроможності вітчизняного товаровиробника, вихід на світові ринки, насамперед на ринок ЄС. Зростання контактів між народами та країнами визначає зміни в бік соціокультурних пріоритетів у галузі освіти. Очевидно, важливими є не окремі знання, а система знань, що виражається в умінні вирішувати повсякденні та професійні проблеми, здатності до іншомовного спілкування, підготовці в сфері нових інформаційних технологій. Тому, в сучасній освіті усного перекладача виділяють напрямок, який називають компетентнісним підходом.

Запровадження компетентнісного підходу в освіті означає зміну всієї педагогічної системи загальноосвітньої і професійної школи, перехід до нового типу освіти і виховання. Перехід до компетентнісної освіти передбачає тривалий процес осмислення, досліджень, розробок і прийняття науково обґрунтованих та адміністративно зважених рішень. Також у реалізації цього процесу потрібна опора на розвинуту психологопедагогічну теорію або комплекс теорій.

Реалізація компетентнісного підходу в процесі професійної підготовки майбутніх перекладачів вивчалася в таких аспектах:

- формування перекладацької компетентності (І. Алексєєва, Л. Бархударов, В. Желясков, В. Комісаров, Л. Латишев, Р. Міньяр-Белоручєв, М. Прозорова, Я. Рецкер, Ж. Таланова, А. Федоров, Л. Черноватий, І. Халєєва, К. Шапошников, А. Швейцер, А. Янковець та ін.);
- формування окремих компетенцій у різних видах перекладу (А. Володько);
- формування лінгвосціокультурної компетентності (Д. Іщенко, С. Шукліна та ін.);
- формування комунікативної компетентності (З. Підручна та ін.);
- формування інформаційно-технологічної компетентності майбутніх перекладачів (Ю. Колос та ін).

Хугорський А. В. зазначає, що у працях про модернізацію освіти компетентнісний підхід проголошується

як одне із важливих концептуальних положень оновлення змісту освіти [7]. Тому Вербицький А.А. стверджує, що компетентнісний підхід визначається як пріоритетна орієнтація на вектори освіти: навчання, самовизначення, самоактуалізацію, соціалізацію та розвиток індивідуальності. Як інструментальні засоби досягнення цих цілей, виступають принципово нові освітні складові: компетентності, компетенції та мета якості. Мета компетентнісного підходу – забезпечення якості освіти [1]. Компетентнісний підхід висуває на перше місце здатність майбутнього фахівця конструктивно вирішувати проблеми, що виникають у різних ситуаціях його життєдіяльності (наприклад, при виборі місця працевлаштування за фахом, у практичному житті тощо).

Виявляючи можливості реалізації компетентнісного підходу в національному освітньому просторі, С. Трубочова наголошує на тому, що він передбачає дотримання низки дидактичних умов. Перша з них, на її думку, полягає в чіткому усвідомленні учасниками навчального процесу дидактичної специфіки, закладеної в поняття «компетентність» як педагогічної категорії, яка може характеризувати як певний етап в освітньому процесі, так і його кінцевий результат – результат освіти. Таке тлумачення пов'язане насамперед з тим, що перелік освітніх компетенцій розглядається як вимога, тобто як задана соціальна норма освіченості особистості, необхідна для її подальшого ефективного функціонування в певній сфері людської діяльності. А оскільки набуття цих компетенцій відбувається поступово в процесі навчання, то, відповідно, рівень компетентності суб'єкта навчання на різних етапах навчання буде різним. Таке бачення свідчить про доцільність визначення певних послідовних рівнів у формуванні компетентності суб'єктів навчання, що, на думку автора, спрямовано на особливість навчання на компетентнісній основі, яка вказує на його рівневий характер [5].

Неможна не погодитись з думкою Желяскова В. Я., що отримання позитивного кінцевого результату в навчанні передбачає періодичний контроль за його досягненням на певних етапах цього процесу. Нормативний результат сформованості компетентності студента також має передбачати контроль за послідовністю її формування з визначенням вимог до рівня сформованості в нього компетентності на кожному з етапів

освітнього процесу. Ці рівні можуть бути співвіднесеними зі ступенями навчання (наприклад, бакалавр-магістр). Але, по-перше, останні мають бути пов'язаними з послідовністю формування індивідуального досвіду пізнавальної діяльності щодо предметів і процесів сучасності; по-друге, відображувати хід навчального процесу: мотивацію навчання (усвідомлення суб'єктами навчання мети і завдань), актуалізацію мінімально необхідного досвіду діяльності, вивчення нового матеріалу з відпрацюванням теоретичного і практичного блоків, самоаналіз отриманих результатів та співвіднесення отриманих результатів з передбачуваними. Залежно від виду компетенцій (предметні, соціальні, особистісні), на його думку, шляхи та терміни їх формування у суб'єктів навчання, відмінні. Таке формування може бути спеціальним і цілеспрямованим (безпосереднім) або контекстним (опосередкованим) і здійснюватись упродовж будь-якого часу – однієї навчальної теми або протягом усього терміну навчання. З цього факту випливає наступна умова реалізації компетентнісного підходу в навчанні – це чітке визначення вимог до кінцевого рівня сформованості базових компетенцій суб'єктів навчання та до основних етапів їх формування. Учасники навчального процесу мають чітко уявляти структуру освітньої компетенції або основні її інформаційні елементи, які необхідні особистості для набуття певного рівня компетентності. Якщо керуватись розумінням освітньої компетенції як системи знань, умінь, навичок і досвіду діяльності суб'єкта навчання, структурованих навколо певної низки об'єктів реальної дійсності, необхідних для здійснення ним подальшої продуктивної освітньої діяльності, то зовнішньою ознакою компетенції буде її специфічний предметний, загальнопредметний або соціальний характер, який впливатиме на обсяг знань, умінь і навичок суб'єкта навчання та на глибину його досвіду діяльності, необхідних для формування певного рівня компетентності [2].

Важливим підґрунтям конвертації компетентнісного підходу в систему вищої освіти за Болонською моделлю є апелювання науковців до компетенцій і компетентностей як провідного критерію підготовленості сучасного випускника вищої школи. На відміну від традиційного складу «кваліфікації» спеціаліста (відповідність між вимогами робочого місця та цілями освіти) і його підготовки (засвоєння студентами стандартного набору знань, умінь і навичок), поняття «компетенція» охоплює додатково розвиток у особи здатності орієнтуватися в розмаїтті проблематичних неординарних виробничих ситуацій, формування уявлення про результати / наслідки своєї професійної діяльності, усвідомлення своєї відповідальності за них [4].

Не можна не погодитись з думкою Д.Іванова, що «компетентнісний підхід – це один з тих підходів, у якому відбувається спроба внести особистісний смисл у освітній процес». Вчений зазначає, що сутність компетентнісного підходу полягає в тому, що він акцентує увагу на результаті освіти, причому у якості результату

береться не сума засвоєної інформації, а здібність людини діяти у різних проблемних ситуаціях. Так, компетентнісний підхід – це підхід, при якому результати освіти стають значущими і поза системою освіти. Очевидно, для суспільства і для людини важливіше не стільки енциклопедична грамотність людини, скільки здібність використовувати загальні знання та вміння на практиці для вирішення конкретних ситуативних проблем, що виникають у реальному житті. Саме поняття «компетентність» полягає в успішному житті людини, де існує велика кількість різноманітної діяльності. Безумовно, це успішне існування залежить, у деякій мірі, від знань, умінь та навичок, але бути компетентним поза межами реального досвіду неможливо. Саме в цьому полягає основна ідея компетентнісного підходу та причина його популярності у Західних країнах. Все більш широке впровадження компетентнісного підходу свідчить про те, що справжні знання – це індивідуальні знання, що з'являються та формуються у результаті досвіду своєї особистісної діяльності [3].

Введення компетентнісного підходу, на думку А.В.Хуторського, в нормативну і практичну складову навчального процесу дозволить вирішити типову проблему для української системи освіти, коли учні і, зокрема, студенти володіють теоретичними знаннями, проте зазнають значних труднощів в діяльності, що вимагає використання їхніх знань для вирішення конкретного завдання [7].

Реалізація компетентнісного підходу в професійній освіті сприяє поглибленню в майбутнього фахівця таких особистісних рис, які у фахово-активному середовищі набувають значення професійно важливих. До переліку особистісних якостей усного перекладача доречно віднести організованість, точність, гнучкість, доброзичливість, динамізм.

Фахова компетентність перекладачів формується у процесі оволодіння змістом навчальних курсів усіх циклів, а також під час навчальних та виробничих практик. Науковці-практики виокремлюють такі основні етапи процесу формування фахової компетентності майбутніх фахівців: початковий – формування базових умінь і навичок; основний – розробка творчих завдань із використанням знань по всіх аспектах професійної підготовки; закріплювальний – моделювання типових професійних ситуацій у навчальній діяльності; підсумковий – оцінка рівня сформованості фахової компетентності за визначеними критеріями (освітньо-кваліфікаційна характеристика) [6].

Отже, застосування компетентнісного підходу як методологічного підґрунтя підвищить ефективність професійної підготовки майбутніх усних перекладачів за рахунок чіткого визначення змісту основних складових фахової перекладацької компетентності та критеріальних показників сформованості цих складових; налаштування започаткованої підготовки на досягнення майбутніми усними перекладачами готовності до практичної реалізації одержаних знань, умінь і навичок у професійній діяльності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Вербицкий А.А. Компетентностный подход и теория контекстного обучения: материалы к четвертому заседанию методол. семинара 16 нояб. 2004 г. / А.А. Вербицкий. – М.:

Исследовательский центр проблем качества подготовки специалистов, 2004. – 84 с.

2. Желясков В.Я. Компетентнісний підхід як концептуальна основа оновлення змісту, форм і методів навчання майбутніх перекладачів <http://lib.chdu.edu.ua/pdf/naukpraci/pedagogika/2010/136-123-19.pdf>
3. Иванов Дмитрий Андреевич. Компетентности и компетентностный подход в современном образовании / Д. А. Иванов. - Москва : Чистые пруды, 2007. - 32 с.
4. Ковтун О. В. Компетентнісний підхід як методологічний концепт професійно-мовленнєвої підготовки авіаційних операторів / О. В. Ковтун // Вища освіта України. – Дод. 4. – Темат. вип. «Вища освіта України у контексті інтеграції до європейського освітнього простору». – К., 2009. – Т. III (15). – С. 72–82.
5. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи: бібліотека з освітньої політики: монографія / Н.М. Бібік, Л.С. Ващенко, О.І. Локшина, О.В. Овчарук, Л.І. Парашенко, О.І. Пометун, О.Я. Савченко та ін.; під заг. ред. О.В.Овчарук. – К.: К. І. С., 2004. – 112 с.
6. Семигінівська Т. Г. Формування морально-особистісних якостей у майбутніх перекладачів / Т. Г. Семигінівська // Науковий діалог «Схід-Захід» : матеріали II всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю. – Д. : Видавництво «Інновація», 2013. – Ч. 4. – С. 188–191.
7. Хуторской А.В. Ключевые компетенции как компонент личностно-ориентированной парадигмы образования / А.В. Хуторской // Нар. образование. – 2003. – № 2. – С. 58-64.

REFERENCES

1. Verbitsky A.A. Competence approach and the theory of contextual learning: materials for the fourth meeting of methodol. Workshop 16 Nov. 2004 / A.A. Verbitsky. - M. : Research Center for Quality Problems in Training of Specialists, 2004. - 84 p.
2. Zhelyaskov V.Ya. Competency approach as a conceptual framework for updating content, forms and methods of teaching future translators <http://lib.chdu.edu.ua/pdf/naukpraci/pedagogika/2010/136-123-19.pdf>
3. Ivanov D. A. Competence and competence approach in modern education / D.A Ivanov. - Moscow: Chistyye prudy, 2007. - 32 p.
4. Kovtun O. V. Competency approach as a methodological concept of vocational teaching of aviation operators / O. V. Kovtun // Higher education of Ukraine. - add 4. - "Higher Education of Ukraine in the Context of Integration into the European Educational Space". - K., 2009. - T. III (15). - P. 72-82.
5. Competency approach in modern education: world experience and Ukrainian perspectives: library on educational policy: monograph / N.M. Bibik, L.S. Vashchenko, O.I. Lokshyna, O.V. Ovcharuk, L.I. Parashchenko, O.I. Pometun, O.YA. Savchenko and other; under the congregation O.V.Ovcharuk. – K.: K. I. S., 2004. – 112 p.
6. Semyhiniv's'ka T. H. Formation of moral and personal qualities in future translators / T. H. Semyhiniv's'ka // Scientific dialogue "East-West": materials of II All-Ukrainian scientific-practical conference with international participation. - D.: Publishing house «Innovatsiya», 2013. – Ch. 4. - P. 188-191.
7. Khutorskoy A.V. Key Competences as a Component of the Personally Oriented Education Paradigm / A.V. Khutorskoy // Nar. obrazovaniye . – 2003. – № 2. – P. 58-64.

Realization of the competence approach in the educational process of the modern interpreter

L. O. Goncharenko

Abstract. The rapid and radical change in Ukrainian society, modernization of the educational system, achievements in the field of theory and practice of teaching foreign languages and translation require Ukrainian higher education to refresh the content and methods of teaching. The introduction of a competence approach in education means the change of the whole pedagogical system, the transition to a new type of education and upbringing.

Keywords: *competence approach, interpreter, educational process, professional activity.*